

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/Issue Özel Sayı 1 (Ekim/October 2023), s. 1220-1233.
|| Geliş Tarihi-Received: 01.09.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 04.10.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1353555

Platon'da Dil Felsefesi ve Epistemoloji İlişkisi

The Relationship Between of Plato's Philosophy of Language and Epistemology

Elif AKGÜN KAYA*

Öz

Platon'un "Kratylos" diyalogu, adların kökenini, dilin gerçekliği anlama, ifade etme ve bilgiye ulaşmadaki rolünü incelediği eserdir. Platon'a göre dil, sadece iletişimi sağlayan bir araç değil; aynı zamanda gerçekliği ifade etmenin ve anlamının bir yoludur. Bu şekildeki düşünceler, epistemolojik ve ontolojik olarak derinlemesine bir anlam taşır. Ancak dilin sınırlamaları ve soyut kavramları ifade etme yeteneği, doğru bilginin elde edilmesinde bazı zorluklar yaratır. Bu bağlamda, Platon'un dil felsefesi, bilginin nasıl ifade edildiğine ve anlaşıldığına dair temel soruları içerir. Bilgi felsefesi açısından Platon, gerçek bilginin formların (idealar) bilgisini olduğunu savunur. "İdealar", duyuşal dünyanın ötesindeki evrensel gerçeklikleri temsil eder. Bu noktada dilin soyut kavramları nasıl ifade ettiği ve gerçek bilgiyi nasıl yansıttığı cevaplanması gereken sorulardır. Platon, dilin soyut kavramları ifade etmek ve gerçek bilgiye ulaşmak için bir araç olarak nasıl kullanıldığını gösterir. Platon'a göre gerçek bilgi, duyuşal dünyanın ötesine geçerek soyut düşüncenin dünyasına ulaşmayı gerektirir. Ancak, dilin sınırlılıkları gerçek bilgiye ulaşma sürecini zorlaştırabilir. Platon'un "bölünmüş çizgi analojisi" ve "mağara alegorisi," dilin sınırlamalarını ve gerçek bilgiye ulaşmadaki zorluğu vurgular. Platon'a göre dil, soyut kavramları tam anlamıyla ifade edemez; bu nedenle gerçek bilgiyi elde etmek için soyut düşüncenin en yüksek seviyelerine ulaşmak gerekmektedir. Dolayısıyla dil, düşüncenin sınırlarını aşmada araç olarak kullanılabilir; ancak gerçek bilgiye ulaşmak için akıl yoluyla çaba harcanması gerekir. Platon'un idealizmi de gerçek bilginin soyut formlar âleminde var olduğunu ve bu bilgiye akıl yoluyla, entelektüel araçlarla ulaşmanın gerekliliğini vurgular. Bu makalede, Platon'un dille ilgili görüşleri bilgi felsefesi temelinde ele alınarak dilin; gerçeğin, "idealar"ın bilgisine ulaşmadaki işlevi ve bu bilgiyi nasıl ifade ettiği ve dilin sınırlılığı konusu incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kratylos, epistēmē, dil, idea, bölünmüş çizgi-mağara alegorisi.

Abstract

Plato's dialogue "Cratylus" examines the origin of names, the role of language in understanding reality, expression, and the pursuit of knowledge. According to Plato, language serves not only as a means of communication but also as a tool with profound conceptual and ontological implications. Plato asserts that language is a vehicle for expressing and comprehending reality. However, the limitations of language and its ability to convey abstract concepts pose challenges in attaining true knowledge. In this context, Plato's philosophy of language encompasses fundamental questions about how knowledge is articulated and understood. From the perspective of philosophy of knowledge, Plato contends that genuine knowledge lies in the comprehension of "forms" or "ideas". These "ideas"

* Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Sistemantik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı, e-posta: eakgun@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6813-5900.

represent universal truths beyond the sensory realm. This prompts the need to address how abstract concepts can be conveyed through language and how they can reflect true knowledge. Plato demonstrates how language is employed as a tool to express abstract concepts and attain genuine knowledge. He argues that true knowledge entails transcending the sensory world and engaging with the realm of abstract thought. Nevertheless, the limitations of language can complicate the process of attaining true knowledge. Plato's "Divided Line Analogy" and "Allegory of the Cave" underscore the limitations of language and the challenges of reaching true knowledge. According to Plato, language cannot fully encapsulate abstract concepts, necessitating the ascent to the highest levels of abstract thought to attain genuine knowledge. While language can serve as a means to transcend the boundaries of conceptual thought, the pursuit of true knowledge demands intellectual effort. Plato's idealism emphasizes the existence of genuine knowledge within the realm of abstract "forms" and underscores the necessity of accessing this knowledge through intellectual means. This article explores Plato's views on language within the context of philosophy of knowledge, delving into the function of language in attaining knowledge of "ideas" and the limitations of language in expressing such knowledge.

Keywords: Cratylus, epistēmē, language, form, divided line-cave allegory.

Giriş

Dil; insanlar arasındaki iletişimi ve bilgi aktarımını mümkün kılan, düşüncelerin ve fikirlerin, sanatın, kültürün ifade edilmesini, toplumsal bağların oluşmasını ve güçlenmesini, eğitim ve öğretim sürecinin gerçekleşmesini sağlayan en önemli araçtır. Toplumların ve medeniyetlerin oluşmasında etkili olan, gelişim sürecini şekillendiren ve devamını sağlayan temel öğedir. Bir toplumun değerleri, inançları, mitleri, sanat eserleri ve hikâyeleri, dil yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılır. Dolayısıyla, dil kültürel kimliğin ve mirasın korunmasına ve iletilmesine, toplumsal, kişisel ve bilişsel düzeyde pek çok işleve hizmet eder. Bundan dolayı dilin kökeni, doğuşu, nasıl oluştuğu, farklı dillerin nasıl ortaya çıktığı konusu merak uyandırır. İnsanların ilk kez adları, kavramları kullanarak birbirleriyle nasıl ve niçin iletişime geçtiği tarih boyunca farklı disiplinlerin ilgisini çekmiştir.

Dilin ilk oluşumu ve kökeni ile ilgili kabul gören kesin bir görüş olmasa da bu konuda farklı düşünceler ileri sürülmektedir. Dilin ilk oluşumu "ses benzerliği teorisi", "ses taklit teorisi", "alet kullanımı teorisi", "bilişsel gelişim ve zekâ teorileri", "sosyal işbirliği teorisi" gibi farklı yaklaşımlar ile açıklanmaya çalışılırken; dil aileleri, dil evrimi ve dil değişimi gibi konular incelenerek farklı dillerin ortaya çıkış ve gelişim süreçleriyle ilgili araştırmalar yapılmaktadır. Bu konular antropologlar, psikologlar, dil bilimciler ve filozofların ilgisini çekmeye devam etmekte ve incelenmektedir. Felsefe tarihinde de dil felsefesiyle ilgili dilin doğası, kökeni, sınırları, anlamı, işlevi üzerine çalışmalar yürütülmektedir. Descartes, Hobbes, Rousseau, Condillac, Renan, Wittgenstein, Derrida dilin anlamı, işlevi, kökeni üzerine araştırmalar yapan modern filozoflardan bazılarıdır. Ancak dille ilgili çalışmaların (uzlaşımçılık-doğalcılık) kökenini Antik Yunan felsefesine kadar götürmek mümkündür (Poyraz 2004). Dille ilgili ilk sistematik çalışmaların Platon tarafından yapıldığı görülür. Eserlerinde dilin kökeni, işlevi ve oluşumuyla ilgili düşüncelere yer verir.

Platon'un felsefi düşüncesinde dil, insanlar arasındaki iletişimin ve anlam paylaşımının temel aracıdır; ancak dil sadece insanların kendi aralarında iletişim kurmakla yetindiği yüzeysel bir araç olarak düşünülmemelidir. İnsanlar; duygu, düşünce, bilgi ve deneyimlerini aktarmak için dili kullanırlar. Dil, iletişim kurmayı ve düşüncelerin ifade edilmesini sağladığı gibi aynı zamanda gerçekliği anlamaya da yardımcı olur; çünkü dil yalnızca somut nesnelere tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda soyut ve evrensel kavramların geliştirilmesini ve tartışılmasını sağlar. Örneğin; adalet, güzellik, iyilik, özgürlük, ahlak gibi soyut ve evrensel kavramlar dil aracılığıyla tanımlanır ve ifade edilir;

ancak Platon için soyut ve evrensel bu kavramlar, nesnel dünyasının ötesinde “idealar dünyası”na aittir. Dilin kullandığı terimler ve kelimeler de gerçek dünyadaki “idealar”ın yansımaları, kopyalarıdır. Kopyalar asla orijinal kavramların tam anlamıyla karşılığını veremezler.

Platon “Kratylos” diyalogunda dille ilgili görüşlerine yer vererek kavramların doğruluğu ve anlamı konusu üzerinden dilin gerçekliği ifade etme ve anlamı yansıtma yeteneğini tartışır. “Sophist” diyalogunda her kelimenin veya ses biriminin bir karşılığı olduğuna ve bu karşılıkların gerçek dünyadaki nesnelere veya kavramları temsil ettiğine yer verir (Plat. *Soph.* 237c-267a). Burada Platon var olmayanın bile bir tür varlık olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünür. Yani, dilin kullanıldığı her ifade ya var olan bir gerçekliği ya da var olmayan bir şeyi temsil eder. Bu da dilin varlık ve gerçeklik arasındaki ilişkiye vurgu yaptığı anlamına gelir. Platon’un “Sophist” eserinde ortaya koyduğu bu düşünce, dil felsefesi ve ontoloji arasındaki bağı vurgular. Bu durumda dil, varlığın anlamını ve doğasını anlamak için kullanılan bir araç işlevi görür. Sözlerin ve ifadelerin gerçek dünyayı yansıttığına inanılırken, aynı zamanda dilin kendi içindeki yapısı ve mantığı da incelenir. Platon’un bu düşüncesi, dilin sadece iletişimsel olmadığını, aynı zamanda düşünce dünyasının derinliklerine ulaşma ve gerçekliği anlama aracı olarak da hizmet etmesi gerektiğini gösterir. Platon’un ideal dil düşüncesi, soyut kavramları tam ve kesin bir şekilde ifade edebilme yeteneğine sahip olmalıdır. Platon için ideal dil, felsefi bir temele dayanmalıdır (Baxter, 1992, s. 51-55). Ancak dil, doğası gereği soyut kavramları eksik ve yetersiz bir şekilde ifade eder.

Platon’un ideal dil fikri, felsefi düşüncenin temel sorularından birini oluşturan dil ve gerçeklik ilişkisi üzerine düşünmeye sevk eder. Platon için gerçeklik “idealar”ın bilgisine sahip olmaktır. Bu bakımdan Platon’un dil anlayışı varlık ve bilgi anlayışından ayrı düşünülemez. “Kratylos” diyalogunda da dili, varlık ve bilgi felsefesiyle bağlantılı bir şekilde ele alması bu düşüncesini destekler (Aysever, 2002; Gürsoy, 2015; İhsan, 2018). Bu amaç doğrultusunda makalede Platon’un dil anlayışı ve dille epistemolojinin bağlantısallığı tartışılmaktadır. Bunun için öncelikle Platon’un dilden ne anladığı soruşturulmuş; sonrasında kavramları nasıl oluşturduğu, dil anlayışını epistemoloji-ontoloji görüşüyle nasıl bağlantılandırdığı incelenmiş ve Platon’un bazı analogileri dil felsefesi açısından irdelenmiştir.

Kratylos Diyalogu

Platon’un “Kratylos” eseri; dilin doğasını, adlandırmanın doğruluğu, adların gerçekliği temsil etmesini ve sembolizmi sorgulayan bir tartışmayı içerir. Platon; dilin doğru ifade etme yeteneği, anlamın yansıtılması, gerçekliğin ifadesi ve kavramların oluşturulması gibi temel dil felsefesi konularına odaklanır. Platon, bu diyalogunda dilin doğru, etkili bir şekilde kullanımının önemini vurgular ve dilin anlam dünyasını nasıl etkilediğini tartışır. Diyalogda; Sokrates, Hermogenes ve Kratylos tarafından dilin doğası, adların gerçekliği ve adların doğruluğu üzerine derinlemesine bir araştırma yapılır (Plat. *Krat.* 384a-387e; Aslan, 2005). Kratylos, her nesnenin bir doğru adının olduğunu ve bir şeyin adının, o şeyin doğasını ve özünü yansıttığını savunur. O; bir şeyin adının o şeyin gerçek doğasını doğru bir şekilde ifade etmesi gerektiğine vurgu yaparak adların ve sembollerin anlamlarının gerçek nesnelere derinlemesine bağlı olduğuna dikkat çeker; ancak dillerin bu adları tam anlamıyla ifade etmede yetersiz kaldığını düşünür (doğalcı dil anlayışı). Kratylos, adların nesnelere doğasını yansıtması gerektiğini savunarak Herakleitos’un her şeyin sürekli değişim hâlinde olduğu ve dilin de bu değişime uygun olarak kullanılması gerektiği düşüncesine yaklaşır ve diyalogda Parmenides’e karşı Herakleitos’un düşüncelerini temsil eden bir karakter olarak yer alır (Sedley, 2003, s. 16; Gören, 2016, s. 11). Buna karşılık Hermogenes ise bir nesneye verilen adın o nesnenin

doğru adı olduğunu öne sürer (uzlaşımçı dil anlayışı). Ona göre nesnenin eski adı değiştirilip nesneye yeni bir ad verildiğinde, yeni ad eskisi kadar doğru olur; çünkü dildeki adlar ve sesler belirli bir anlama sahip değillerdir. Doğa, nesnelere özgü adlar vermez, dolayısıyla adlar insanlar tarafından toplumsal bir anlaşma ve kullanım sonucu nesnelere atfedilerek oluşturulan isimlerdir. Hermogenes, her bir bireyin aynı nesneye farklı adlar verebileceğini ve bu adlandırma çeşitliliğinin de Yunanlar ve diğer milletler arasında gözlemlendiğini dile getirir (Krş. Plat. *Krat.* 383b-385e). Dilin toplumsal kökenlerini göz ardı eden Hermogenes, kişilerin kişisel tercihinin her zaman doğru olduğunu düşünür (Partee, 1972, s. 115). Hermogenes ile Kratylos'un görüşlerini sorgulayan, bu görüşlerin çelişkilerini ortaya çıkaran Sokrates, herhangi bir nesneye farklı bir adla seslenmenin imkânsız olduğunu söyler. Adların doğruluğunun sadece toplumsal bir uzlaşmadan ibaret olmadığını düşünür, nesnelere farklı kişiler arasında farklılık gösterip gösteremeyeceğini soruşturur. Dilin, toplumsal ve kültürel kökenlerinin ötesinde bir gerçeklikle bağlantısı olduğunu düşünür ve tartışmayı nesnelere özüne kadar götürür. Sokrates ve Hermogenes, konuşmayı bir eylem olarak kabul ederler ve adlandırmanın nesnelere doğalarıyla bağlantılı olduğu fikrine varırlar. Adlandırmayı, nesnelere üzerinde inceleme yapılmasını ve onlar hakkında fikir sahibi olunmasını sağlayan bir araç olarak görürler. Diyalogda, dilin sadece iletişim aracı olmadığı, aynı zamanda düşünce dünyasının yapı taşı olduğu ve nesnelere doğasını anlamak için kullanıldığı vurgulanır. Dilin gerçekliği nasıl yansıttığı ve sembollerin gerçek dünyayla nasıl ilişkilendirildiği konuları ön plana çıkar. Bu konular hakkında yapılan felsefi tartışmalarla dil felsefesi ve epistem-ontoloji arasındaki derin ilişkiye işaret edilir. Platon; bu tartışmalarda dil felsefesiyle ilgili görüşlerini temellendirmekten ziyade, ontoloji ve epistem ile ilgili görüşlerini tekrardan ele alıp inceler (Krş. Baxter, 1992; Barney, 2001; Aysever, 2002; Sedler, 2003; Aslan, 2005; Riley, 2005; Ilievski, 2013; Gören, 2016, s. 11).

Diyalogda "Adlar nasıl oluşur; adlar biri tarafından mı oluşturulur; adların kökeni nedir; insanlar niçin nesnelere bir ad verme gerekliliği duyar; adlandırma ile adlandırılan nesne arasında bir ilişki var mıdır; bir nesne sadece bir ada mı sahip olabilir; yoksa başka bir ada sahip olabilir mi; böyle bir durumun söz konusu olması durumunda adlardan hangisi nesnenin doğru adı olarak kabul edilir; adların doğruluğu nedir; bir adı doğru yapan nedir?" gibi sorulara cevap aranır (Plat. *Krat.* 383a-440e). Bu cevaplar iki soruna dikkat çeker: İlk adlandırma yapılırken hata yapılması ve bu hatanın sonradan aynı şekilde devam ettirilmesi durumu. Kratylos bu durumu imkânsız bulur; çünkü ilk adlandırmayı yapan yasa koyucu üstün niteliklere sahip bir kişidir ve böyle bir hata yapmış olamaz. O zaman bu noktada şöyle bir soruyla karşı karşıya kalınır: Yanlış adlar nasıl ortaya çıkmıştır? Kratylos yanlış ad diye bir şeyin olmadığını iddia eder; çünkü bir nesnenin yanlış bir adla var olamayacağını ve nesneye verilen ad doğru ise onun var olabileceğini düşünür; aksi hâlde böyle bir eylemin boş sözden öteye geçemeyeceğini ifade eder. Ad nesnesini doğru tasvir etmelidir ki adın doğruluğundan bahsedilebilsin. Adın doğruluğu, şeye (τὸ πρῶμα) gönderme yapabilmesidir (Plat. *Krat.* 428e1-2). Nesnesini doğru tasvir etmeyen bir ad varlığını devam ettiremez.

Platon, adlandırmayı araç olarak gördüğünden adlandırma konusunda en yetkin kişinin yasa koyucu olduğunu ifade eder (*Krat.* 389a; 429a-b). Platon'a göre ideal bir yasa koyucunun adlandırma yaparken dört temel ilkeye dikkat etmesi gerekir. Yasa koyucu, isimleri büyük bir dikkat ve özenle seçmelidir. Bu isimlerin temsil ettikleri varlıkların özünü içermesi ve referans alındıkları nesnelere içsel olarak anlamlı bir bağ kurması beklenir. İdeal yasa koyucunun diğer bir görevi, seçilen isimlerin, isimlendirdikleri nesnelere temel doğasını doğru bir şekilde yansıttığından emin olmaktır. İsimler, bir şekilde nesnelere varlığını veya içsel niteliklerini yakalamalı ve niyet ettikleri referansların varlığını taklit etmeli veya yansıtmalıdır. Başka bir deyişle, isimler yalnızca

keyfi etiketler olmamalı, aynı zamanda nesnelerin içsel nitelikleriyle derinlemesine bağlantılı bir iletişim kurmalıdır. Yasa koyucunun amacı, isimler ile temsil ettikleri varlıklar arasında anlamlı bir uygunluk, benzerlik oluşturmaktır. Bu uygunluk, nesnelerin gerçek doğasıyla uyumlu olmalı ve dil işareti ile anlatılan kavramlar arasında bir uyum duygusu yaratmalıdır. Ancak seçilen isimler, nesnelerin özünü ve varlığın niteliğini yansıttığında ve temsil ettikleri nesnelere uygunluklarına dikkat edildiğinde varlıkların özünü doğru bir şekilde yakalayan kavramlar oluşturulabilir. Platon burada bir kanun koyucunun isimlerin yaratılmasına nasıl yaklaşması gerektiğinin formülünü verir. Bazı araştırmacılar, bu bölümün (424a-425b) Platon'un ideal bir dil yaratma yönteminin özeti olduğunu düşünür (Krs. Nehring, 1945; Anagnostopoulos, 1973; Baxter, 1992; Aslan, 2005, s. 44-45; Barney, 2011; Gören, 2016, s. 7-39).

Platon dilin doğasını anlamaya ve fikirler dünyasıyla bağlantısını kurmaya çalışırken, "Kratylos" eserinde dilin doğru ifade etme ve anlamı yansıtma yeteneğini sorgular (Krs. Luce, 1965). Dilin gerçekliği ve hakikati sınırlı bir şekilde ifade edebileceğini iddia eder; çünkü dil soyut fikirleri, somut kelimelerle doğru bir şekilde ifade edemediğinden somut dünyada var olan nesnelerin ötesinde soyut kavramları ifade eden "idealar"ın tam anlamını aktaramaz. Bundan dolayı da dil aracılığıyla aktarılan kavramlar ve bilgiler ancak "idealar"ın eksik ve sınırlı bir yansıması olabilirler. Bu da gerçeğin tam olarak ifade edilmesini sınırlar. Gerçek anlam ve bilgi, duyusal dünyanın ötesindeki evrensel "idealar"ı anlama ve ifade etmeyle elde edilir; fakat dil, duyusal dünyanın karmaşıklığı ve değişkenliği karşısında, soyut fikirleri yetersiz bir şekilde dile getirir. Platon'a göre dil, gerçek dünyadaki evrensel "ideaları" ifade etmede yetersiz ve gerçeği tam anlamıyla ifade etme konusunda sınırlı kaldığından bu durum anlamın da sınırlanmasına yol açar. Hakikate ulaşmada adlar bir noktaya kadar yardımcı olabilir; ancak var olanların doğruluğu söz konusu olduğunda adlar yetersiz kalır ve onlarla var olanların bilgisine sahip olunamaz; çünkü duyulur dünya sürekli bir değişim içinde olduğundan şeylerin kesin bilgisi elde edilemez. Sabit kalan şeylerin bilgisi ise elde edilebilir. Böylece duyular aracılığıyla elde edilemeyen, sabit kalan bu genel kavramlar "idealar" olarak adlandırılır. Platon, "idealar kuramı"yla varlık ile oluşu açıklarken hakikatin bilgisinin ne olduğunu soruşturur ve genel geçer evrensel bilginin varlığını ispatlamaya çalışır. Bu şekilde "idealar" aracılığıyla belirlenen ortak kavramlarla (Plat. *Krat.* 435a-440d) dilin araçları oluşturulabilir.

Dilin araçları; kelimeler, terimler ve kavramlardır. Platon'a göre kelimeler ve terimler, gerçek dünyadaki "idealar"ın (ἡ ιδέα/*hē idea*: idea, form; αἱ ιδέαι/*hai ideai*: idealar, formlar), yani mükemmel ve değişmez kavramların yansımalarıdır. Bu yansımalar "idealar dünyası"ndan, pay alarak var olurlar; fakat yansımalar gerçeğin, hakikatin yerini tutamaz ve asıllarını oldukları gibi temsil edemezler. Bu dünyadaki bir masa "idealar"da var olan mükemmel masa fikrinin bir yansıması, onun bir kopyasıdır. Masa kelimesi de bu kopyadan oluşturulduğuna göre gerçek anlamda "idea"larda var olan masa kavramını tam olarak karşılayamaz (Plat. *Rep.* 596b-598b). Dil, duyusal dünyadaki nesnelerin soyut fikirlerini ifade etmeye çalışırken, bu soyut fikirlerin ifadesini kısıtlar ve tam anlamıyla soyut fikirlerin karşılık geldiği şeyleri temsil edemez.

Dil, gerçeğin "ideal formlar"ına ulaşmak için kullanılır. Platon için gerçeğin ideal formları "idealar"dır (Ilievski, 2013, s. 17-18). Platon'un "idealar" kavramı ve bu kavramın dil felsefesi ile ilişkisi, onun bilgi ve gerçeklik anlayışını şekillendiren önemli unsurlardan biridir. Platon, iki ayrı varlık alanı olarak "idealar" ve "görülen dünya"yı ele alır (Plat. *Rep.* 476b-493e; 505a-532a; 585b-597e). "İdealar", sabit, değişmeyen ve mükemmel kavramların varlık alanıyken, duyulur dünya, sürekli değişen ve duyusal deneyimlerin olduğu varlık alanını ifade eder. "İdealar"ın varlık alanı, gerçek ve kalıcı

olanı; duyulur dünyanın varlık alanı ise geçici ve değişken olanı temsil eder. Bu iki varlık alanı Platon'un "epistēmē" ve "doksa" olarak adlandırdığı iki farklı bilgi türünü yansıtır (Luce, 1965). "Epistēmē" gerçek bilgiyi ve "idealar"ı ifade ederken, "doksa" duyusal dünyanın görünüşlerine karşılık gelir. Dil aracılığıyla insanlar bu iki farklı bilgi türünü kullanırlar. Ancak Platon'a göre dil, sınırlı bir araçtır ve duyusal dünyadaki gerçekliği tam anlamıyla kavrayamaz. Dilin kullandığı terimler, "idealar"ı yalnızca kaba bir şekilde yansıtabilir.

Platon'un "idealar" ve "duyulur dünya" arasında yaptığı ayırımın ve bu ayırımın dil üzerindeki etkisinin kavranması, onun dil felsefesinin anlaşılmasını sağlayan temel unsurlardan biridir. Dilin iki farklı bilgi türünü nasıl ifade ettiği ve gerçekliği nasıl yansıttığı sorunu Platon'un bilgi ve gerçeklik arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yardımcı olur (Riley, 2005). Platon, bilginin salt duyusal deneyimlerden ziyade akıl yoluyla ulaşılan değişmez ve mutlak gerçeklere dayanması gerektiğini savunur. "Mağara alegorisi" ile duyular sonucunda elde edilen bilgilerin hakikat hakkında yanlış düşüncelerin oluşmasına sebep olacağını göstererek insanların gerçekliği algılayış biçimini ve bilgiye ulaşma sürecini anlatır. Bu alegoriye göre insanlar bir mağarada çocukluklarından itibaren ayaklarından zincirlenmiş bir şekilde yaşarlar ve ateşin karşısındaki duvara yansıttığı gölgeleri seyrederek. Mağarada gölgelerin dünyasına hapsolmuş bir şekilde gölgeleri, gerçekliğin kendisi olarak kabul ederler (Plat. *Rep.* 514a-517a). Bu gölgeler, insanların zihinlerine yansıyan *imgeler*dir ve sadece sınırlı bir gerçekliği ifade ederler. Dil de insanların bu mağara dünyasındaki gölgeleri ifade etmek için kullandıkları semboller ve kelimelerden oluşur. Eğer dil sadece gölgeleri ifade eden sembollerden ibaretse, gerçekliği tam olarak ifade etmekte yetersiz kalacaktır. Dolayısıyla "mağara alegorisi", dilin gerçekliği eksik ve yanıltıcı bir şekilde yansıttığını vurgular; çünkü dil, insanların algıladıkları dünyayı tanımlamak ve açıklamak için kullandıkları bir araçtır. Bu da insanların gerçeği anlama sürecinde duygusal etkilenmeye ve manipülasyona açık olduklarını gösterir. Alegorideki zincirler, insanları sadece duvarın önündeki gölgelere odaklanmaya zorlar ve gerçek dünyayı görmelerine engel olurlar. Duvarda gölgelerini gördükleri nesnelere isimlendirmeleri, dilin manipülasyon kullanımının gerçeği çarpıtma tehlikesini ifade eder; çünkü duvardaki gölgeler gerçek nesnelere yansımalarıdır, gerçekliğin kendisi değildir. Bu bağlamda, Platon'un "mağara alegorisi" dilin, gerçekliği eksik ve yanıltıcı bir şekilde yansıttığını ve insanların gerçeği tam anlamıyla anlamak için düşünsel çaba harcamaları gerektiğini vurgular. Ayrıca, bu dil aracılığıyla insanlar, gerçek dünyanın ötesine geçmeye de çalışırlar. Platon, mağaradan dışarı çıkan kişinin deneyimini betimlerken, aslında dilin gerçeklik ile insan düşüncesi arasında bir aracı olduğunu gösterir.

Mağaradan dışarı çıkıp güneşi gören kişi ilk başta ışığın parlaklığına alışmakta ve gerçek dünyanın farklılıklarıyla yüzleşmekte zorlanabilir; ama zamanla ışığın parlaklığına alışan kişi mağarada gördüğü gölgelerin asıllarını görür ve mağaradaki görüntülerin gerçek değil, bir yansıma olduğunu fark eder. Nesnelere ve kavramların gerçek formlarını görmeye başlar. Gerçek dünyanın güneş tarafından aydınlatıldığını anlar. Aydınlanmış kişi, gerçek dünyanın özünü ve doğasını anladıkça, mağaradaki diğer insanları da aydınlatma arzusuyla dolup taşar. Bu gördüklerini geri dönüp mağaradakilere anlatmak istediğinde mağaradakiler ona inanmazlar, onu dinlemek istemezler, alıştıkları inançları değiştirme konusunda pek istekli davranmazlar (Plat. *Rep.* 514a-517a). Bu da dilin sınırlılıklarını temsil eder; çünkü "idealar dünyası"nü deneyimleyen kişi hakikatin bilgisini kopyalar aracılığıyla oluşturulan bir dille anlatmaya çalışır. "İdealar dünyası"ndaki evrensel formları deneyimleyen kişi, bu deneyimlerini ideaların bilgisine sahip olmayan ve evrensel kavramları deneyimlememiş insanlara aktarmaya uğraşır. Bu durumda dilin aracılığıyla iletilen bilgiler ve ifadeler, tamamen

objektif ve eksiksiz bir gerçekliği yansıtmayabilir; dil, insan düşüncesini ifade etmek ve iletmek için kullanılan bir araç olmakla birlikte gerçekliği tam anlamıyla ifade etme konusunda sınırlamalara sahip olur (Ilievski, 2013, s. 20-22). Ancak dil, gerçekliğin yetersiz bir yansıması olarak görülse de hakikat yolculuğuna rehberlik eder. Dolayısıyla "mağara alegorisi" bilgiyi ve gerçeği arayan insanların içsel çatışmalarını ve ilerlemesinin aşamalarını ifade ederken, dilin bu yolculukta nasıl bir araç olduğunu ve birbirinden farklı iki dünya arasında nasıl bir köprü kurduğunu da gösterir.

Mağara içindeki insanlar, duvardaki gölgelerle dünyayı algılayarak gerçeklikle temas kurmaya çalışırken, gerçek dünyanın farklı boyutlarından habersizdirler (Plat. *Rep.* 514a-518b). Dil, insanların iç dünyasındaki düşünceleri, dış dünyadaki nesnelere ve kavramları ifade ederken, aynı zamanda insanların sınırlı bir anlam dünyası içinde sıkışıp kalmalarına da yol açar. Dil sınırlıklarına, manipülatif kullanımına, yanıltıcı yönlerine ve gerçeği çarpıtma tehlikesine rağmen gölgelerle değil; "formlar"la iletişim kurarsa gerçek bilgiye ulaşmada önemli bir araç olur. Platon'un alegorisi insanların gerçekliği anlama ve ifade etme biçiminin değişebileceğini gösterir. Mağaradan çıkan kişi, gerçek dünyayı keşfetmeye başladıkça, dilin anlam dünyası da genişler. Ancak bu süreç, zorlayıcıdır; çünkü alışlagelmiş düşünce kalıplarının ötesine geçmek ve gerçekliği sorgulamak, dilin sınırlarını zorlamayı gerektirir. Bu noktada, gerçek bilginin peşinde olanların, yalnızca kelimelerin yüzeyine değil, onların ardındaki gerçek anlama odaklanmaları gerekir. Dil, sadece duvarın önündeki gölgeleri yansıtmakla sınırlı değildir. Gerçek bilginin peşinde olanlar için dil, iç dünyadaki düşünceleri, dış dünyadaki gerçekliği ve kavramları ifade etmenin yanı sıra gerçeklik ve hakikat arasındaki bağlantıyı kurmaya yardım etmelidir. Platon'un alegorisinde dilin araçsal bir işlevden, çok daha derin ve anlamlı bir rolü olduğu görülür.

Platon'un dil felsefesi ile bilgi felsefesi arasında kurduğu ilişki, gerçekliği ve doğru anlamı ifade etme amacını içerir. Dil, gerçekliği yansıtmaya çalışırken, bilgi felsefesi akıl yoluyla gerçekliğe ulaşma çabasını temsil eder. Dil, Platon'un gördüğü gibi gerçekliği yansıtan bir araçtır; ancak bu gerçekliği tam anlamıyla ifade etme yeteneği sınırlıdır. Dilin sınırlamaları, soyut kavramların ve mükemmel "idealar"ın ifade edilmesini zorlaştırabilir. Nitekim Platon'a göre akıl yoluyla gerçek bilgiye ulaşmak, bu sınırlamaların ötesinde bir bilgiye erişmeyi mümkün kılar. Onun düşünceleri, gerçeklik dünyasının zihinsel bir temsilini oluşturmayı ve bu temsili doğru bir şekilde ifade etmeyi amaçlar. Gerçek bilgi ve doğru anlam, bu fiziksel dünyanın ötesindeki, değişmez ve mükemmel olan "ideal formlar" dünyasında bulunur. Örneğin güzellik, adalet, iyilik gibi kavramlar Platon'a göre "ideal formlar"dır ve fiziksel dünyadaki şeyler bu "ideal formlar"ın yansımalarıdır. Dolayısıyla, gerçek bilgiye ve doğru anlama ulaşmak, dilin sınırlamalarını aşarak "ideal formlar"ı anlamak (Ilievski, 2013, s. 15-16) ve bu formları doğru bir şekilde ifade etmekle mümkün olur.

Platon'un felsefesinde, mantıksal kavramlar dünyası veya "ideal formlar dünyası", gerçek bilginin kaynağı olarak görülmekte ve tikel (özgün, bireysel) nesnelere nedenleriyle ilişkilendirilmektedir (Poyraz, 2004, s. 232-234). "İdeal formlar" aynı zamanda tikel nesnelere nedenlerini de temsil eder. Platon'a göre fiziksel dünyadaki şeyler, "ideal formlar" dünyasında var olan formlardan pay alarak oluşurlar. Örneğin, bir sandalye yapılırken, onun "sandalyelik" olarak adlandırılabilen bir ideal formu bulunur ve fiziksel sandalye bu "ideal form"a uygun olarak var olur. Bu nedenle "ideal formlar", tikel şeylerin nedenleri olarak görülür. Platon "Timaios" adlı eserinde, "ideal formlar"ın ve dünyanın yaratılışını anlatırken, "ideal formlar"ın tikel nesnelere temelinde yatan gerçeklikler olduğunu ve fiziksel dünyanın bu "ideal formlar"ın bir yansıması olduğunu açıklar. Bu eserde "Demiourgos" adını verdiği bir yaratıcı ilkeyi

kullanarak “ideal formlar” dan hareketle fiziksel dünyanın oluşturulmasını anlatır (*Tim.* 29d-30c). Platon’un felsefesinde “ideal formlar” dünyası, gerçek bilginin kaynağı olarak görülür ve aynı zamanda tikel nesnelere nedenlerini temsil eden ilkörnekler’dir (τὰ παραδείγματα/*ta paradeimata*; Bkz. *Plat. Parm.* 132d). Bundan dolayı dilin de gerçek anlamı ifade etmek için “ideal formlar” dünyasına işaret edebilme yetisine sahip olması gerekir; çünkü duyu verileri kişiye, zamana ve duruma göre değişirler; kendi başlarına bir gerçekliğe sahip değildirler ve doğru bir kavrayış oluşturamazlar, dahası doğru bilginin kaynağı da olamazlar. İyi, adil, güzel gibi kavramların özü hakkında, gerçekte ne olduklarıyla ilgili bir bilgi veremezler (*Plat. Tht.* 151a-152b; 201c-d). Kavramlar gözlem yapılarak algıyla oluşturulamazlar. Gerçek bilginin kaynağı da mantıksal kavramlar dünyasıdır (*Plat. Phaid.* 74a-c). Mantıksal kavramlar dünyası olan “idealar”, duyulur dünyadaki tikel şeylerin nedenleri olduklarından duyulur dünyadaki tekil nesnelere varlıklarını “idealar” a borçludurlar. Bu noktada dilin bir parçası olan kavramların nasıl oluşturulduğu, doğruluğun ifade edilmesi konusunda önem taşır.

Kavramların nasıl oluştuğu Platon’un bilgi ve varlık görüşü çerçevesinde ele aldığı bir konudur. Bilgi ile varlık türleri arasında kesin bir ayırım yapmasına olanak sağlayan iki dünya görüşüyle “imgeler” in seviyesinden “idealar dünyası” na nasıl ulaşıldığını gösterir ve kavramların oluşumunu “Devlet” eserinde varlığı görülen (ὄρατος, ἦ, ὄν) ve düşünülen (νοητός, ἦ, ὄν) dünya olarak ikiye ayırdığı “bölünmüş çizgi analogisiyle” temellendirir.¹ Platon, görülen ve düşünülen dünyaya karşılık gelen iki farklı bilgi ve varlık türünden hareketle (*Plat. Rep.* 509d-511e) gözle görülen dünya nesnelere düşünülen dünya ideaları arasında bir ayırım yapar. Gözle görülen dünyanın sürekli değiştiğini ve dolayısıyla gerçeklikten uzak olduğunu düşünür. Buradaki nesnelere ve olgular; gölgeler, suyun yansımaları ve parlak yüzeylerdeki görüntüler gibi “imgeler” (αἱ εἰκόνες/*hai eikones*) aracılığıyla algılanırlar. Ancak bu “imgeler”, fiziksel nesnelere sınırlı ve yanıltıcı temsilleri olduğundan fiziksel nesnelere ayrı bir gerçekliği ifade edemezler. Bu “imgeler”, *eikasia*’nın (ἡ εἰκασία) nesnelere dirler (Cevizci, 1994, 49-55). *Eikasia*; duyusal, imgesel, tikel nesnelere olduğu görünüşler dünyasının en alt seviyedeki bilgisini temsil eder. Ontolojik olarak duyusal dünyadaki nesnelere kopyaları olan *eikasia*, epistemolojik açıdan bu kopyaların nasıl bilindiğini ifade eder (Notopoulos, 1933, s. 194-203; Hamlyn, 1958, s. 14-23). Bu seviyede insanlar dünyadaki nesnelere gözlemler ve imgeler aracılığıyla bilir, tanır; ancak bu gözlemler sınırlı ve yanıltıcıdır. Dil bu noktada gözlemlerden elde edilen kopyaları temsil eden *imgeleri* kullanır, onlar aracılığıyla dünyayı anlamaya, yorumlamaya ve bilgiyi elde etmeye çalışır; ancak böyle bir çaba gerçek bilgiye ulaşmak için yetersizdir.

Platon’a göre, *eikasia* seviyesinden sonra, bilgi *pistis* (ἡ πίστις) seviyesine yükselir. *Pistis*, gerçek bilgiye daha yakın bir seviyede bulunsa da hâlâ tam anlamıyla gerçek (ἡ ἀλήθεια/*alētheia*) bilgi değildir; çünkü varlık ile yokluk arasındaki dünyada bulunur ve “idealar” dünyasının yansımaları olan duyusal dünyayı temsil eder. *Pistis*, insanların canlı varlıklar, bitkiler ve insan yapımı tüm nesnelere hakkındaki inançlarını ve kanaatlerini ifade eder, doğru bilgi ile yanlış arasında yer alır (*Plat. Rep.* 510a.5-10). Platon’a göre

¹ Platon “Devlet” eserinde görülen ve düşünülen olmak üzere iki ayrı dünyadan bahseder. “Görülen dünya” Türkçede “duyulur dünya” olarak da kullanılan üç bitimli ὄρατος, ἦ, ὄν (*horatos*) sıfatıdır. Bu sıfat “gözle görülebilir, aleni, belli, açık” gibi anlamlara gelmektedir ve Türkçeye “görmek, duyularla algılamak, gözlemlemek” olarak çevrilen Eski Yunanca ὁρᾶν (*horan*) fiilinden türetilmiştir (Çelgin, 2011, s. 475; <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?l=ὄρατος&la=greek#lexicon> [Erişim Tarihi: 20.07.2023]). “Düşünülen dünya” olarak Türkçeye çevrilen kelime ise üç bitimli νοητός, ἦ, ὄν (*noētos*) sıfatıdır. *Noētos* sıfatı; Eski Yunanca “düşünmek, farkına varmak, anlamak” fiili νοεῖν (*noein*)’den türetilmiştir ve “zekâyla algılanabilen, düşünülebilir, anlaşılabilir, kavranabilir” anlamına gelmektedir (Çelgin, 2011, s. 449; <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?l=noētos&la=greek#lexicon> [Erişim Tarihi: 20.07.2023])

pistis, *eikasia*'dan daha gerçek ve anlaşılır bir bilgi türü (Taner, 1970, s. 82-85) olsa da gerçek bilgiye ulaşmada yetersizdir. Dolayısıyla dil de *pistis* seviyesinde hakiki bilgiyi tam olarak ifade edemez; çünkü gerçek bilgi *noēsis* seviyesinde, düşünülen dünyada bulunur.

Platon, düşünülen dünyayı da kendi içinde *dianoia* (ἡ διάνοια) ve *noēsis* (ἡ νόησις) olarak ikiye ayırır. Platon, *dianoia* bölümünde, ruhun taklit edilen nesnelere "imgeler" olarak ele aldığı önceki bölümden farklı bir yöntem kullanır. Bu aşamada imgeler yerine varsayımlardan (*hypothesis*) başlayıp sistemli bir şekilde ilerleyerek *form*'ları (τὸ εἶδος/*to eidos*) kullanır. Bu *form*'lar aracılığıyla sistematik bir şekilde araştırma yapar ve sonuca ulaşır. *Dianoia*, matematiksel bilgiyi temsil eder. Platon'a göre, matematiksel bilgi varsayımsal düşünce, yani *dianoia* tarafından sağlanır. Matematik, doğuştan kabul edilen varsayımlarla ilgilenir ve içinde çelişmeyen mantıksal zorunlulukları içerir. Bu nedenle, gerçek bilginin ilk adımını matematik oluşturur; ancak *dianoia*'ya karşılık gelen ontolojik nesnenin tam olarak ne olduğu açık değildir. Bazı araştırmacılar "matematiksel ara nesnelere" in, bazıları da idealar'ın *dianoia*'nın ontolojik nesnelere olduğunu düşünür (Krs. Wilson, 1904, s. 258-259; Stocks, 1911, s. 82-86; Ferguson, 1921; Robinson, 1941, s. 192-213; Fogelin, 1971, s. 377-381; Cevizci, 1994, s. 64-70; Cresswell, 2012, s. 90-103; Dağtaşoğlu, 2013, s. 115-120).

Düşünülen dünyanın ikinci bölümü, daha yüksek bir düşünme seviyesini temsil eden *noēsis*'tir. *Noēsis*, duysal verilere dayanmayan soyut kavramlarla ilişkilendirilen düşünme biçimidir. Platon, *noēsis*'in daha üstün bir bilgi türü olduğunu belirtir ve aklın diyalektik bilgiyle bazı şeyleri anlayabildiğini ifade eder. *Noēsis*, "idealar"ın bilgisini temsil eder (Riley, 2005, s. 113-127). Bu aşamada görülen dünyanın bilgisiyle düşünülen dünyanın bilgisi arasındaki ayrıma vurgu yapar. Platon'a göre, matematiksel ve geometrik bilimler varsayımlardan yola çıktığı için gerçek bilgiye tam olarak ulaşamazlar; ancak gerçek bilgiye giden yolda önemli bir adımı temsil ederler. Bu bilimler soyut kavramları ve evrensel gerçeklikleri incelemek için soyut düşünceyi kullanırlar ve soyut düşüncenin ürünleri olan evrensel gerçeklikleri açıklamak için de dilin gücünden yararlanırlar. Gerçek bilgiye ulaşmak için duysal veriler gibi varsayımsal düşüncenin de terk edilmesi gerekir. Böylece *noēsis* ile gerçek bilgi elde edilir. Bu sayede doğrudan "idealar"ın zorunlu ve ebedi önermelerini içeren bilgiye ulaşılır (Plat. *Rep.* 511b-dc; Akgün Kaya, 2021, s. 426-432).

"Bölünmüş çizgi analogisi"nde Platon, en alt düzeyden (*eikasia*) başlayarak en yüksek düzeye (*epistēmē*) doğru ruhun yolculuğunun temsilini gösterir (Plat. *Rep.* 509d-513e; Riley, 2005). Bu analogi hem ontolojik (varlık) hem de epistemolojik (bilgi) açıdan bir derecelendirmeyi ifade eder. İnsanın bilgiyi elde etmek için duysal dünyadan, düşünülen dünyaya ve en sonunda "idealar"ın dünyasına yükselmesi gerektiğini vurgular. Platon'un bu analogisi, bilgi arayışının ve insanın bilinç düzeyinin evrimini anlatarak gerçek bilginin ne olduğunu ve ona nasıl ulaşılacağını açıklar. Aynı zamanda bu analogi dilin ve düşüncenin gerçeğe ulaşmadaki rolünü açıklamak için kullanılan bir metafor olarak da değerlendirilebilir. Analogi, dil ve düşüncenin gerçeğe ulaşmadaki aşamalarını ve sınırlılıklarını anlamayı sağlar. Kavramlar, varsayımlar, imgeler ve *pistis* (inanç), dilin öğeleri ve aynı zamanda Platon'un düşüncesinin temel taşlarıdır. *Eikasia* (sanı), analogide duysal algıların ve basit düşüncelerin temsil edildiği aşamadır. Bu düşünce seviyesi gerçek bilgiye ulaşmak için yetersizdir; çünkü duysal ve algılar yanıltıcıdır. Dil, *eikasia* aşamasında algılanan nesnelere ifade etmek ve yorumlamak için kullanılır; gerçeği tam olarak dile getiremez ve bu düşünce seviyesinde gerçek bilgiye ulaşması imkânsızdır. *İmgeler*, duysal algıların ve basit düşüncelerin temsilidir. Bu nokta dilin gerçekten, hakikatten uzak ve yanıltıcı olabileceği bir düşünce düzeyini ifade eder; ancak dilin işlevi, nesnelere doğasını doğru bir şekilde yansıtmak olmalıdır (Partee, 1972,

s. 116-119). *Pistis* (inanç) aşaması, duyuşsal dünyadaki nesnelere anlama seviyesini temsil eder. Bu düşünce seviyesinde de gerçeğe tam olarak ulaşamaz. Dil, duyuşsal verileri ifade ederken bile gerçek bilgiyi tam olarak yansıtmada yetersiz kalır. *Dianoia* (düşünce) aşamasında soyut ve matematiksel kavramlar bulunur. Dil, bu aşamada soyut kavramları ifade etmeye çalışırken, hakikatin tam anlaşılamayacağı gerçeğini yansıtır. *Dianoia* varsayımların kullanıldığı düşünce düzeyi olup bilgi henüz kesin ve evrensel değildir. Varsayımların sınırlılıkları, dilin anlamın tam ifadesini sağlayamayacağını gösterir. *Noēsis* (bilgi); en üst düşünce seviyesini temsil ederken, dil de gerçek bilgiyi ifade eder. Bu düşünce seviyesinde dil aracılığıyla soyut kavramlara, “idealar” a ve gerçek bilgiye ulaşılır. Dilin ve isimlerin doğru kullanımıyla gerçekliğı anlama ve öğrenme süreci gerçekleşmiş olur (Ilievski, 2013, s. 7-18).

Platon’un “bölünmüş çizgi analojisi” dilin ve düşüncenin gerçeğe ulaşmadaki aşamalarını belirtirken, gerçek bilginin *noēsis* aşamasında elde edildiğini gösterir. Dil, gerçeğe ulaşmada sınırlıdır ve tam anlamıyla kesin ve evrensel bilgiye ulaşma zorluğunu yansıtır. Dil, gerçekliğı sadece kısmen yansıtır ve dilin kendisi gerçekliğe bir adım uzaklıktadır (Partee, 1972, s. 119-121). Platon’un amacı, gerçeğe ulaşmada bu aşamaların farkındalığını artırmak ve ideal bir bilgiye yaklaşmanın zorluklarını vurgulamaktır. Analoji, dilin ve düşüncenin sınırlarını, bu sınırları aşma sürecini ve gerçeği tam olarak ifade etmenin zorluğunu anlamaya yardımcı olur (Riley, 2005). Dilin yetersiz olduğu noktalarda, düşüncenin evrimi ve gerçeğe yaklaşma süreci belirginleşir. Bu bağlamda, Platon’un dil felsefesi, dilin kullanımıyla gerçeği anlamaya ve iletişimde karşılaşılan zorlukları aşmaya çalışan bir yol izler.

Dil, felsefi düşünme ve diyalektik yöntemleri kullandığında gerçekliğı anlamaya yaklaşır. Bu noktada, Platon’un *anamnesis* teorisi (ή ἀνάμνησις: hatırlama), dilin rolünü daha da derinleştirir. İnsanlar daha önceden sahip oldukları bilgiyi hatırlamak için dilsel ve düşünsel bir çaba içine girerler. Dolayısıyla, dil sadece dış dünyadan bilgi getirmekle kalmaz, aynı zamanda içsel bilgiyi açığa çıkarmaya da yardımcı olur. Platon’a göre insanların ruhları önceki yaşamlarında bilgiye sahipti; çünkü ruh “idealar âlemi” ndeydi. “İdealar âlemi”nde duyular dünyasındaki şeylerin asıllarını görüp güzel (καλός/*kalos*), adil (δικαίος/*dikaios*), iyi (ἀγαθός/*agathos*) gibi kavramların özüne, bilgisine sahip olur; ancak doğumla birlikte geçirilen bir sarsıntıyla gerçeğin bilgisini unuttur (Plat. *Phaid.* 72e-74b) ve bu bilgileri unuttuktan sonra yaşamına görünüşler dünyasında devam eder. Dil, insanların bu içsel bilgilerini hatırlamasına yardımcı olabilir. Ancak bu hatırlamayı gerçekleştirebilmek için dilin doğru kullanılması; dilsel ve düşünsel bir çaba içine girilmesi gerekir. Dil, “ideal formlar”ı ifade etmek ve paylaşmak için kelimeleri, kavramları kullanır. Kelimeler ve kavramlarla insanların “idealar dünyası”nda sahip oldukları bilgileri, yeryüzündeki yaşamlarında ifade etmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda doğru ifadeler ve sorularla insanların daha önceki yaşamlarında sahip oldukları bilgileri yeniden düşünmeleri teşvik edilir. Bu şekilde dil, bilincin uyarılmasına ve içsel bilgilerin yüzeye çıkarılmasına yardımcı olur. Platon “Menon” diyalogunda eğitimsiz bir köleye doğru sorular sorarak dilin doğru kullanılması sonucunda kölenin ruhunda var olan ideaların bilgisinin nasıl açığa çıkarıldığını gösterir (Plat. *Men.* 70a-98b; Palumbo, 2018, s. 103-111). Bu olayda dil, düşünsel bir çabanın parçası olarak kullanılıp hakikatin bilgisinin hatırlanmasına yardımcı olur. Bu da gösteriyor ki doğru kişinin rehberliğinde yapılan felsefi inceleme ve sorgulama yoluyla insanlar, içsel bilgilerini derinlemesine anlayabilirler ve bu bilgileri ortaya çıkarabilirler. Platon’un bu görüşleri, dilin sadece basit bir iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda düşünsel süreçlerde önemli bir rol oynayabileceğini ve insanın içsel bilgisini uyandırmada kullanılabileceğini gösterir.

Sonuç

Platon'un dille ilgili görüşleri, bilgi felsefesi ve ontoloji düşüncesinin temel parçasını oluşturur. Dilin gerçekliği ifade etmedeki yetersizliği ve gerçek bilgiye ulaşmanın zorluğu, Platon'un felsefesinin merkezinde yer alır. Analogileri ve felsefi eserleri, dilin ve düşüncenin rolünü anlama konusunda derinlemesine bir düşünce sürecini yansıtır. Dilin, soyut ve mükemmel kavramları, evrensel gerçeği anlama ve açıklama konusunda yetersiz kaldığına dikkat çekilerek sınırlılığı vurgulanır. Ancak tüm bu sınırlılıklarına rağmen Platon'un felsefesinde dilin pratik bir iletişim aracı olmanın ötesinde derin düşünsel ve felsefi bir işleve sahip olduğu, gerçekliği ve düşüncenin doğasını anlama ve ifade etme sürecinde önemli rolü olduğu kabul edilir.

Platon, "Kratylos" diyalogunda dil, bilgi ve gerçeklik arasındaki karmaşık ilişkileri düşünce sistemi çerçevesinde ele alır. Eserde dilin ve adlandırmanın özünü ortaya çıkarmaya çalışırken, aynı zamanda sembolizmin ve gerçekliğin doğasını sorgular. Bu sorgulamayı da epistēmē ve ontoloji görüşleri üzerine inşa eder. Dilin; iletişim, gerçeklik, bilgi ve varlık gibi temel felsefi konularla nasıl etkileşimde olduğunu vurgular. Dili hem bireysel düşünceyi ifade etmek hem de başkalarına bilgi iletmek için bir araç olarak görür. Bu nedenle, Platon'un dil hakkındaki düşünceleri, iletişim ve düşünce ile doğrudan ilişkilidir.

"Kratylos"un diğer önemli yönü dil ve anlam üzerine felsefi tartışmalar yaparak dilin özünü ve kelimelerin gerçek anlamını, adların kökenini ve kullanımını dikkatli bir şekilde sorgulama çabasıdır. Bu çabayla felsefi düşüncenin analitik yönünü yansıtarak dilin doğası ve anlamının karmaşıklığına odaklanır. Adların veya kelimelerin doğru ve uygun bir şekilde seçilmesi, şeylerin gerçek doğasını anlamak için önemli bir adım olarak görülür. Adların kendiliğinden şeylerin doğasını yansıtan bir güçleri olmadığı ve adların kullanılmasıyla şeylerin doğasının tam olarak anlaşılamayacağı ileri sürülür. Bunun yerine, doğrudan şeylere yönelmek ve onları kendi özleriyle anlamaya çalışmak gerektiği ve şeylerin doğası hakkında bilgi edinmenin kelimelerle değil, doğrudan şeyleri gözlemlemek ve anlamakla mümkün olduğu temellendirilir. Dünyanın kelimelerle tam anlamıyla kavranamayacağından dolayı şeylerin doğrudan incelenmesi gerektiği vurgulanır.

Platon'da şeylerin doğrudan incelenmesi bilginin elde ediliş yoluyla bağlantılıdır. Bilginin elde ediliş yolu dilin gerçeklik ile ilgili ilişkisini açığa çıkarır. Platon dil ve gerçeklik ilişkisini "dil sınırlılıkları, dilin yansıttığı "idealar", "dil manipülatif potansiyeli", "dil rolü", "bölünmüş çizgi analogisi", "mağara alegorisi", "anamnēsiss (ἡ ἀνάμνησις; hatırlama)", "gibi kavramsal tartışmalar ekseninde ele alır. Platon'un, "bölünmüş çizgi analogisi" ve "mağara alegorisi", gerçeğe ve bilgiye ulaşmada dilin rolünü yansıtır. Analogi, dil felsefesi ve ontoloji konularında derin bir düşünceyi temsil eder. Dilin ve bilginin doğası, gerçeklik algısı ve sembolizmin rolü gibi konular bu analogi üzerinden ele alınır. Bu analogi, dilin sınırlarını vurgulayarak gerçek bilgiye ulaşmanın zorluklarını, insanların bilgiye ulaşma çabalarının aşamalarını ve bu aşamaların her birinin kendi içindeki kavramsal tartışmalarını öne çıkarır. Platon'a göre, gerçek bilgi ve evrensel gerçeği anlamak için soyut kavramlara, "idealar"a ve düşüncenin en yüksek seviyesine ihtiyaç vardır. Ancak dil bu soyut ve evrensel kavramları ifade etmekte sınırlı olduğundan gerçek bilgiye tam anlamıyla ulaşamaz. Gerçek bilgiye ulaşmak için akıl yoluyla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Platon'a göre felsefi düşünme ve diyalektik yöntemler, dilin sınırlamalarını aşmak için kullanılan araçlardır. Platon, dilin yetersizliğine rağmen, epistēmē adını verdiği bilimsel bilginin en yüksek düşünce seviyesi olan noēsis ile gerçek bilgiye ulaşabileceğine inanır. Dil, düşüncenin farklı seviyelerini ifade etmekte sınırlı olabilir; ancak bu sınırlılıkları aşarak gerçek bilgiye ulaşabilir. Bunun

için dilin insanların düşünsel yolculuklarında rehber olarak işlevsel bir rol üstlenmesi, gerçekliği anlamalarına ve “idealar” gibi evrensel kavramları keşfetmelerine yardımcı olması gerekir. Platon’un felsefesinde öne çıkan temel sorun evrensel, genel-geçer bilgiye ulaşmaktır. Dil de bu gerçekliğin ifade ediliş aracı olarak Platon’un felsefesinde yerini alır.

Platon’da dil; kelime ve ifade kullanımı, soru sorma ve felsefi inceleme, düşünsel çaba ve felsefi sorgulama ile *anamnesis* (hatırlama) sürecine katkı sağlar. Platon’un dile, düşünceyi ifade etme ve içsel bilgileri hatırlama sürecine katkıda bulunma rolü verdiği görülür. Platon’un felsefesinde dilin doğru kullanımı, mantıklı ifadelerin ayırt edilmesi ve felsefi düşünce süreçleri, içsel bilgilerin hatırlanmasına ve *anamnesis*’in gerçekleşmesine katkı sağlayan araçlar olarak konumlandırılır. Dil, insanların kendilerine ait bilgeliği yeniden keşfetmelerine yardımcı olur.

Sonuç olarak, Platon’un dil felsefesi ve bilgi kuramı, insanların gerçeğe ulaşma süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına ve dilin sınırlılıklarının kavranmasına yardımcı olan felsefi bir yaklaşım sunar. Aynı zamanda dilin, içsel bilgiyi uyandırmada ve insanların kendilerine ait bilgeliği yeniden keşfetmelerine yardımcı olabileceğini gösterir. Platon’un felsefesinin dilin ve bilginin doğası üzerine düşünme ve tartışma konularında hâlâ büyük bir öneme sahip olduğu, filozofların ve dil bilimcilerin çalışmalarını etkilemeye devam ettiği görülür. Platon, antik düşünce tarihinde büyük bir etki bırakan ve hâlâ güncelliğini koruyan bir filozof olarak dil çalışmalarında yerini alır.

Kaynaklar

Antik Kaynak Kısaltmaları ve Edisyonları

Plat. *Krat.* (= Platon, Kratylos)

Platon (1900). *Cratylus, Platonis opera vol. 1* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Platon (2016). *Kratylos: Giriş, Metin Çeviri ve Dizinler*, cilt 1. (çev. E. Gören). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Platon (2018). *Kratylos* (çev. C. Karakaya). İstanbul: İletişim Yayınları.

Plat. *Men.* (=Platon, Menon)

Platon (1903). *Meno, Platonis opera vol. 3* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Platon (2011). *Diyaloglar* (çev. T. Aktürel). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Plat. *Parm.* (=Platon, Parmenides)

Platon (1901). *Parmenides, Platonis opera vol. 2* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Platon (2011). *Parmenides* (çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.

Platon (2018). *Parmenides* (çev. S. Babür). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Plat. *Phaid.* (=Platon, Phaidon)

Platon (1900). *Phaedo, Platonis opera vol. 1* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Platon (2001). *Phaidon* (çev. H. R. Atademir ve K. Yetkin). İstanbul: Sosyal Yayınları.

Platon (2012). *Phaidon: Ruh Üzerine* (çev. N. Kalaycı). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Plat. *Rep.* (=Platon, De re publica/πολιτεία)

Platon (1902.). *Respublica, Platonis opera vol. 4* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Platon (2017). *Devlet* (çev. S. Eyüpoğlu ve M. A. Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Plat. *Soph.* (=Platon, Sophista)

Platon (1900). *Sophista, Platonis opera vol. 1* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Platon (2000). *Sofist/Σοφιστής* (çev. C. Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınları.

Platon (2021). *Sofist* (çev. Ö. N. Soykan). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Plat. *Tht.* (=Platon, Theaitetos)

Platon (1900). *Theaitetus, Platonis opera vol. 1* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Eflatun (1945). *Theaitetos* (çev. M. Gökberk). Ankara: MEB Yayınları.

Platon (2016). *Theaitetos* (çev. B. Akar). Ankara: BilgeSu.

Plat. *Tim.* (=Platon, Timaios)

Platon (1902). *Timaeus, Platonis opera vol. 4* (ed. J. Burnet). Oxford: Clarendon Press.

Cornford, F. M. (2022). *Platon'un Kozmolojisi: Timaios Çevirisi ve Açıklaması* (çev. Ö. Orhan). İstanbul: AlBaraka Yayınları.

Modern Kaynaklar

Akgün Kaya, E. (2021). *Platon'un Bilgi Felsefesi* (ed. N. E. Akyürek Şahin, F. Onur ve M. E. Yıldız). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınevi.

Anagnostopoulos, G. (1973). The Significance of Plato's Cratylus. *The Review of Metaphysics*, 27 (2), 318-345.

Aslan, H. (2005). Kratylos: Gerçekliği Araştırmanın Aracı olarak Dil. *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 5, 40-48.

Aysever, L. (2002). Kratylos: Adların Doğruluğu ve Bilgi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 153-166.

Barney, R. (2001). *Names and Nature in Plato's Cratylus*. New York, London: Routledge.

Baxter, T. M. S. (1992). *The Cratylus: Plato's Critique of Naming*. Leiden, Boston: Brill.

Cevizci, A. (1994). Platon'un Devlet'teki Bölünmüş Çizgi Analojisi. *AÜDTCF Araştırma Dergisi*, 15, 31-134.

Cresswell, M. J. (2012). Mathematical Entities in the Divided Line. *The Review of Metaphysics*, 66 (1), 89-104.

Çelgin, G. (2011). *Eski Yunanca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Dağtaşoğlu, A. E. (2013). Politeia'daki Bölünmüş Çizgi Analojisi'nde Matematik Ara Nesnelere Sorunu. *MJH*, III (1), 111-124.

Ferguson, A. S. (1921). Plato's Smile of Light Part I: The Smiles of the Sun and the Line. *The Classical Quarterly*, 15 (3/4), 131-152.

Fogelin, R. J. (1971). Three Platonic Analogies. *The Philosophical Review*, 80 (3) 371-382.

Gören, E. (2016). *Kratylos'a Yorumlar: Physis-Nomos Karşıtlığı Bağlamında Filolojik ve Yorumbilimsel Bir İnceleme*, 2. Cilt. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Gürsoy, İ. (2015). *Platon'da Varlık ve Bilgi Bağlamında Ad, Adlandırma ve Adlandırılan İlişkisi*. Yüksek Lisans. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Hamlyn D. W. (1958). Eikasia in Plato's Republic. *The Philosophical Quarterly*, 8 (30), 14-23.
- Ilievski, V. (2013). Language and Knowledge in Plato's Cratylus. *A Journal of Philosophical Inquiry*, 35, 7-25.
- İhsan, G. (2018). *Dil ve İdea: Platoncu Muhayyel Bir Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: Külliyyat Yayınları.
- Luce, J. V. (1965). The Theory of Ideas in the "Cratylus". *Phronesis*, 10 (1), 21-36.
- Nehring, A. (1945). Plato and the Theory of Language. *Traditio*, 3, 13-48.
- Notopoulos, J. A (1933). The Meaning of Εἰκασία in the Divided Line of Plato's Republic. *Harvard Studies in Classical Philology*, 44, 193-203.
- Palumbo, L. (2018). *Mimēsis in Plato's Meno* (ed H. L. Reid ve J. C. Delong). The Many Faces of Mimesis: Selected Essays from the 2017 Symposium on the Hellenic Heritage of Western Greece 3, Iowa: Parnassos Press, 103-111.
- Partee, M. H. (1972). Plato's Theory of Language. *Foundations of Language*, 8 (1), 113-132.
- Poyraz, H. (2004). Adlandırmanın Doğası ve Adların Nesnesine Uygunluğu Ekseninde Doğalcılık-Uzlaşmacılık Tartışması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 226-242.
- Riley, M. W. (2005). *Plato's Cratylus: Argument, Form, and Structure*. Amsterdam, New York: Brill.
- Robinson, R. (1941). *Plato's Earlier Dialectic*. New York, London: Ithaca.
- Sedley, D. (2003). *Plato's Cratylus*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stocks, J. L. (1911). The Divided Line of Plato Rep. VI. *The Classical Quarterly*, 5 (2), 73-88.
- Taner, R. G. (1970). ΔΙΑΝΟΙΑ and Plato's Cave. *The Classical Quarterly*, 20 (1) 81-91.
- Wilson, J. C. (1904). On the Platonist Doctrine of the ἀσώβλητοι ἀριθμοί. *Classical Review*, 18, 247-260.